

СТАНОВИЩЕ

От д-р ЙОРДАН АНГЕЛОВ БАЕВ – професор по нова и най-нова история
в секция „Военноисторически изследвания“ – ИПИО, Военна академия „Г. С. Раковски“

на дисертационния труд на доц. д-р НИКОЛАЙ ДИМИТРОВ КОЧАНКОВ
на тема *„България и Словакия (1938-1944): Политика и дипломация в Европейския
югоизток (документално изследване)“*

представен за придобиване на научната степен „доктор на историческите науки“ в
съответствие със Заповед № 395 РД-16/06.07.2015 г. на директора на ИБЦТ

Представеният дисертационен труд с общ обем от 414 страници е структуриран в хронологично-тематичен план в шест глави. Основните цели, подходи и методология на изследването са обосновани в предговора, където е направен и детайлен изворов и историографски обзор. В увода е включен хронологично-проблемен преглед за развитието на чехословашката държава в рамките на Версайската мирна система, а в заключението е направен опит за систематизирано обобщение на по-съществените изводи на автора, дискутирани в предходните глави и параграфи.

Дисертацията е разработена въз основа на богати и разнообразни документални източници в български, словашки и германски държавни архиви. Авторът е посветил на свързаната с темата на дисертацията по-обща проблематика за българската външна политика в годините на Втората световна война близо две десетилетия от своите научни дирения. Библиографската справка показва, че е проучена и използвана коректно съществуващата научна литература с цитиране на над 300 научни публикации, две трети от които в чуждестранни издания. Основното съдържание на труда напълно съответства на поставените изследователски цели и задачи и представлява самостоятелно монографично проучване, каквото не е правено досега в българската и чуждестранна историография. В автореферата с обем от 41 страници са формулирани общо осем научноизследователски приноси, а в приложената справка са включени десет авторски публикации (една от които в чужбина) и пет доклади в научни конференции по темата на дисертационния труд.

Първият съществен приносен момент е възприемането на много по-широк сравнителен подход на изследване на двустранните българо-словашки политически, обществени, стопански и културни отношения в контекста на установяване на

регионални и европейски военнополитически съюзи в навечерието и по време на Втората световна война. Използването на историческия геополитически термин „Европейски югоизток“, наложен от политиката на Третия райх, е правомерен и необходим за изясняване на сложните многофакторни взаимодействия между малките сателити и водещият съюзник в пакта. Особено когато става въпрос за нова международна система с претенции за установяване на „нов европейски ред“ и с участието на нововъзникнали държавни формирания, окачествявани от опонентите като нетрайни „марионетни“ държави.

За да бъде намерен адекватен отговор на поставената изследователска цел, доц. Кочанков се е постарал да въведе в научна употреба голям брой дипломатически документи, свързани с политиката на двете държави към трети страни. Анализирани са множество информации и коментари, получавани в София от българските посолства в редица европейски държави. Един от ключовите методологични проблеми, обект на специално внимание в дисертационния труд, е за специфичните особености и предизвикателства в политиката на „малката“ държава, особено в условията на глобалния военен конфликт. Анализът на двустранните отношения и политическите намерения на държавните ръководства в двете съюзни държави се разглеждат на няколко взаимно свързани равнища – отражението на развитието на световната война в глобален план, императивният натиск и доминация от страна на водещия съюзник в регионален план, вътрешните противоречия и противоборства между по-малките съюзни държави от системата на Тристранния пакт в двустранен етно-национален план, различните позиции и тенденции във вътрешнополитически план.

Актуалността на темата се обуславя в много голяма степен от съвременното състояние на европейската международна система с появата на новите държави в Централна и Източна Европа след края на Студената война. Изграждането на държавнотворчески структури и укрепването на силно национално самосъзнание наред с отхвърлянето на предходния политически модел от следвоенната епоха пораждаат ответни активни действия за нов ревизионистичен прочит и утвърждаване на позитивен образ на националистическите режими в новосъздадените в годините на Втората световна война съюзни на нацистка Германия страни като Хърватия и Словакия. Това неизбежно поражда опити за пряка или завуалирана преоценка на водещата дилема „фашизъм-антифашизъм“ в двубоя между двете военнополитически коалиции по време на войната. Николай Кочанков успява да намери и приложи удачно необходимият балансиран научен подход в своята

интерпретация на историческите събития, който позволява едновременно да се проследят автентичните позиции на политическите субекти в изследваната епоха и същевременно да се представят обективно съвременните схващания и оценки за тази епоха.

Към представения дисертационен труд биха могли да бъдат отправени и някои отделни въпроси и критични бележки. Докато използването на историческия термин „Европейски югоизток“ е обяснено аргументирано, употребата на определението „Средна Европа“ няма същото логично обяснение, макар да е силно повлияно от историческата документация. Геополитическото понятие за Средна Европа (*Mitteleuropa*) в смисъла на неговото използване в дисертацията е възприето през втората половина на XIX век от пруската политика (*Germania Slavica*) и прилагано по понятни съображения от нацистката геополитика, но от много десетилетия в следвоенния свят и в наши дни е заменено с „Централна Европа“. Твърдението, че „възпитаната в принципите на демокрацията и парламентаризма българска дипломация не одобрява режима в Словакия“ не е издържано, тъй като именно в периода 1934-1944 г. България трудно може да бъде определяна като символ на „демократия и парламентаризъм“. Сред цитираните архивни източници е Архив на МВР, ф. 18 (МВ-ЩВ-Разузнавателен отдел), но в същност става въпрос за полицейски архиви на агент-провокатори и секретни сътрудници, проучвани от отдел Втори на Държавна сигурност, от които само две архивни единици се отнасят до агенти на РО-ЩВ. Освен това тези архивни фондове от няколко години са предадени от Архива на МВР в новосъздадения Централизиран архив на Комисията за досиетата. В някои параграфи фактологичното описание е фрагментарно и претрупано и се нуждае от по-синкретично обобщение.

В заключение, би трябвало да се посочи, че дисертационният труд безспорно има приносен характер с предоставяне на разнообразни нови знания и обогатяване на съществуващите знания по проучваната комплексна проблематика и представлява оригинално научно изследване в националната историография. Монографията отговаря напълно на необходимите научни критерии и нормативни изисквания за придобиване на научната степен „доктор на историческите науки“, поради което с убеждение ще гласувам за присъждане на доц. д-р Николай Кочанков на тази научна степен.

Член на научното жури:

проф. д-р Йордан Баев

17.09.2015 г.